

Een bezoek aan een centrum voor basiseducatie in Göteborg

Corresponderen met je docent

Een alfabetiseringsklas Zweeds als tweede taal in Zweden. Hoe ziet die eruit? Lijkt alfabetisering in het Zweeds als tweede taal op alfa NT2, of gaat het er heel anders toe? Een paar impressies van Jeanne Kurvers, die een werkbezoek bracht aan een instelling in Göteborg in Zweden.

JEANNE KURVERS/UNIVERSITEIT VAN TILBURG

Enkele maanden geleden was ik in Göteborg in Zweden op een congres over alfabetisering van migranten in de Scandinavische landen. *Tankar om Skrift* heette de conferentie, 'Denken over schrift.' Op die conferentie spraken experts en docenten alfabetisering uit Scandinavië met elkaar. Zeer stimulerende dagen voor de deelnemende docenten, die net als docenten in Nederland zoveel mogelijk van de sprekers en van elkaar wilden weten. Ik had een ochtend over en nam de gelegenheid te baat een kijkje te nemen bij een paar alfabetiseringsgroepen.

Svenska för alla

Svenska för alla heet de school waar ik op bezoek was. Het is een beetje een bijzondere school, ook in Zweden. Enkele docenten uit de basiseducatie, waaronder Marie en haar collega en directeur Birgitta, zijn enige tijd geleden voor zichzelf begonnen. Birgitta runt nu met een klein team van ongeveer acht personen een eigen school voor Zweeds als tweede taal voor laagopgeleide migranten, waaronder veel analfabeten.

De school is gehuisvest in een pand van wat in Nederland een volksuniversiteit zou heten. 's Avonds wordt er onderwijs gegeven aan Zweden, bijvoorbeeld cursussen Engels, computer-cursussen of schildercursussen. Er is ook een klein theaterzaaltje. Overdag is het gebouw voor het team van Birgitta en wordt er Zweeds als tweede taal aan migranten gegeven. Voor beide partijen was dat een simpele en goedkope oplossing: overdag maken de nieuwkomers gebruik van het gebouw, 's avonds de Zweden.

Een rondje door de school

Ik kom een lokaal binnen. Ongeveer 15 cursisten zitten in carré in een niet al te groot lokaal. Drie cursisten komen uit Somalië, drie uit Irak (uit het Koerdische deel), en verder komen de cursisten uit Burundi, Eritrea, Ethiopië, Iran, Mali en Vietnam. Er zitten mannen en vrouwen in de groep, jongvolwassenen van rond de twintig en ouderen van rond de vijftig. De docente, Marie, is een vrouw van ongeveer vijftig jaar, die al jaren in dit vak zit. Ze laat elke cursist zich even aan mij voorstel-

len. Ik oefen meteen maar even mee, handig als ik dadelijk naar een andere groep ga. *Jag heter Jeanne. Jag kommer från Holland* (De naam Holland kennen ze, Nederland niet). Twee cursisten vertellen dat ze familie of vrienden in Nederland hebben wonen. Deze groep is ongeveer een half jaar bezig. Achtereenvolgens wordt er in een rollenspel een dialoog geoefend bij het kopen in een winkel, een eenvoudige authentieke tekst over een afspraak bij de tandarts besproken en een fragment van een bewerkte tekst over een

actueel onderwerp gelezen. Af en toe deelt de docente een vel papier uit met daarop een authentieke tekst of een oefening. Een basisleergang hebben de cursisten niet. Tussendoor worden met een krijtje op het bord enkele lastige woorden behandeld (de schrijfwijze bijvoorbeeld, of een woord dat verkeerd begrepen werd omdat het lijkt op een ander woord met een heel andere betekenis). De meeste cursisten doen actief mee, valt me op. Van de groep van vijftien is er maar eentje die ik geen vragen heb horen stellen of spontaan heb horen reageren op een vraag van de docent. Als ik een vraag stel over een klank die ik niet goed hoor, behandelt Marie voor de hele groep meteen nog even alle klinkers van het Zweeds (veel minder dan in het Nederlands overigens). Aan het einde van het eerste deel van haar les legt de docente de dagboeken van de cursisten op tafel. Dialoogdagboeken is een betere term (en ook de gangbare aanduiding in de literatuur) omdat beurtelings de cursist en de docent daarin schrijven. Marie heeft erin geschreven, en aan het eind van de les nemen de cursisten de dagboeken weer mee naar huis (zie verderop). Na de pauze bezoek ik nog kort drie andere groepen. De groep die nog maar enkele weken bezig is, is in het theaterzaaltje bezig met TPR-oefeningen: Loop naar de deur. Maak de deur open. Ga op je stoel zitten (dit alles in het Zweeds uiteraard). Deze groep is met ongeveer tien cursisten iets kleiner dan de overige groepen. Als ik er ben, wordt met een bal een voorstellingsspel gespeeld. Iedereen die de bal krijgt toegespeeld, moet zich even aan mij voorstellen. In een andere groep, verder gevorderd, zijn de cursisten in kleine groepjes bezig met groepswerk. Een

groepje is bezig met de reconstructie van een tekst (à la *Dictogloss*), anderen zijn bezig met een luistertekst en weer anderen zijn vragen aan het beantwoorden bij een authentieke leestekst (zo te zien een tekst over wonen in Zweden). De Zweedse variant van de gratis krant *Metro* ligt op tafel. Weer ergens anders in het gebouw is een groep gevorderde cursisten een toets aan het maken. Daar mag ik nu even niet naar binnen. In de koffiekamer tref ik een van de allochtone docenten, een Somaliër. Hij geeft op woensdag alfabetiseringsles in het Somalisch. Er zitten veel Somaliërs op de school en wie wil, kan naast de vier dagen Zweeds op woensdagmiddag ook alfabetiseringsles in het Somalisch volgen. De meeste Somaliërs op deze school doen daar aan mee, vertelt hij.

Overeenkomsten en verschillen

Veel op deze school lijkt op wat je ook in Nederland en Vlaanderen aan kunt treffen in alfabetiseringscursussen. De samenstelling van de groepen, zowel qua etniciteit als leeftijden. Er zijn, vergeleken met Nederland, relatief weinig Marokkaanse migranten, maar voor het overige zijn de herkomstlanden zeer verwant: Irak en Iran, Afghanistan, Turkije, Thailand (bruiden van Zweden) en diverse Afrikaanse landen. Ook de onderwerpen die ik zoal zag passeren in de diverse groepen zijn op het eerste oog vergelijkbaar met wat je bij inburgeringsonderwijs in Nederland tegen zou komen: functioneel redzaamheidsZweeds zoals afspraken maken, vragen om verduidelijking of personalia noteren en kennis over Zweden en over gebruiken en gewoonten in de Zweedse samenleving. Ik herkende de methodieken en de meeste werkvormen (communicatief gericht,

TPR, rollenspel, authentieke materialen, samenwerkend leren, zelfevaluatie enzovoort). Ook de intensiteit van het onderwijs (ongeveer 15 à 20 uur per week) is vergelijkbaar met wat in Nederland gebruikelijk is. Evident anders zijn, als ik het goed begrepen heb, de randvoorwaarden voor het inburgeringsonderwijs in Zweden: goede kinderopvang, zowel voor cursisten als voor docenten (alle kinderen in Zweden krijgen tot hun achttiende jaar hun warme maaltijd op school, om maar eens iets te noemen). Kennelijk is er ook een goede financiële basisvoorziening voor inburgeraars, althans geen van de cursisten op deze school was genoodzaakt om in de avonden inburgeringsonderwijs te volgen. Anders dan in Nederland beschikte deze school (en naar ik hoorde veel instellingen voor basiseducatie) over docenten in de eigen taal van de cursisten, in elk geval voor de talen die veel voorkomen in het inburgeringsonderwijs. Instellingen kunnen overigens kiezen op welke wijze ze deze docenten inzetten. Dat kan bijvoorbeeld zijn voor het geven van alfabetiseringsonderwijs in de eigen taal, zoals op deze school. Maar het kan ook zijn dat de eigentaal-docent Zweeds geeft met eigen taal als instructietaal bij de beginnersgroepen of samen met de Zweedse docenten de groepen runt, zodat er naast de docent Zweeds ook gebruik gemaakt kan worden van een docent die in de eigen taal uit kan leggen wat niet duidelijk is. Opvallend op deze school vond ik ook de aanwezigheid van een serie boekjes voor beginners: informatieve boekjes over de verschillende herkomstlanden van de cursisten (te vergelijken met in Nederland de informatiereeks voor het basisonderwijs). In een boekje over

Somalië (in het Zweeds geschreven) staat bijvoorbeeld informatie over het land en de inwoners, over de verschillende middelen van bestaan, het klimaat en over enkele specifieke gebruiken. De boekjes zijn dun, rijk geïllustreerd en de tekst is eenvoudig. Het idee achter de serie is dat cursisten in de basiseducatie niet alleen kennismaken met Zweden, maar ook summier met het land van herkomst en de cultuur van medecursisten. De cursisten uit de betreffende landen zijn maar wat trots, vertelde een docent, dat ze nog informatie toe kunnen voegen aan wat in de boekjes staat. En voor veel cursisten blijkt het erg stimulerend en motiverend te zijn wanneer docenten en medecursisten belangstelling hebben voor hun achtergronden.

Geen standaardleergangen

Het meest opvallende verschil met wat in Nederland gebruikelijk is, is het ontbreken van een basisleergang of bodymethode op deze school. Een paar mensen vertelden mij dat dat niet zo ongebruikelijk is in Zweden, maar dat heb ik niet kunnen verifiëren. De onderwijsfilosofie is in elk geval op deze school meer leerdergeoriënteerd. Om een beeld te geven, probeer je het NT2-onderwijs voor te stellen zonder *Ijsbreker*, *Breekijzer* of *Nieuwe Buren*, of het NT2-alfabetiseringsonderwijs zonder *7/43* of *Alfa*. Dat betekent niet zozeer dat er zoveel andere dingen gebeuren dan wat je in Nederlandse en Vlaamse klassen aan zou treffen. Dat betekent echter wel dat docenten niet kunnen steunen op leermiddelenontwikkelaars, die al nagedacht hebben over keuzes voor de leerstof die behandeld moet gaan worden en over de opbouw en volgorde van die leerstof in

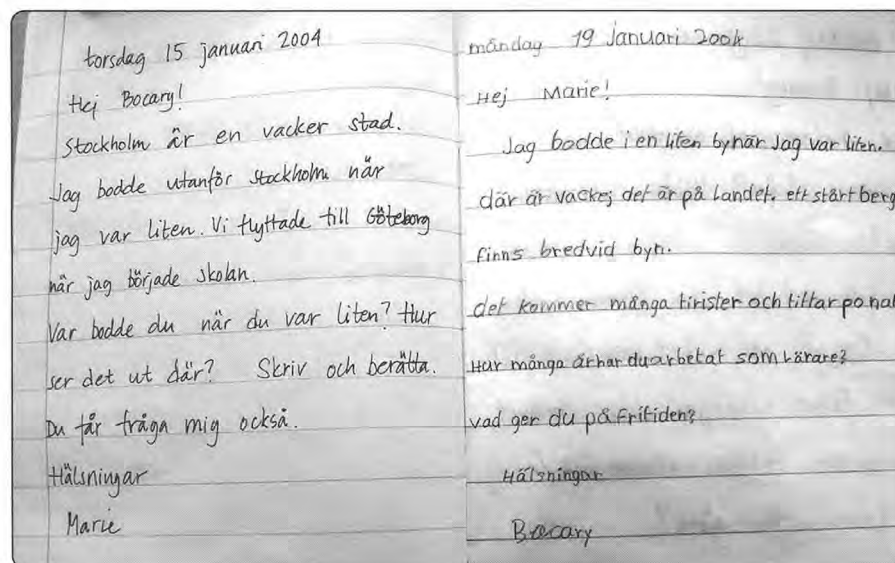
de methode. Dat heeft ongetwijfeld voordelen. De docent kan immers soepel inspelen op wat voor cursisten in de groep op dat moment relevant is om te leren. Dat is zeer motiverend. Een nadeel is uiteraard dat je als docent veel ad-hocmateriaal en oefeningen moet zoeken en maken, want er is niemand die dat voorwerk al gedaan heeft. En de docent moet ook bijzonder goed geschoold en onderlegd zijn in het vak dat hij geeft.

In de alfabetiseringsgroep van Marie

bleek haar aanpak op het eerste oog in elk geval prima te werken en bijzonder effectief. De groep was nauwelijks een half jaar bezig en de meeste cursisten konden een eenvoudige authentieke tekst in het Zweeds al redelijk goed lezen. En ze schreven opvallend veel en opvallend goed na zo'n korte periode onderwijs.

Het dialoog-dagboek

Het dialoog-dagboek dat Marie me liet zien, was haar persoonlijk initiatief. Dat wordt niet in alle groepen gebruikt.

Donderdag 15 januari

Hallo Bocary
Stockholm is een mooie stad.
Ik woonde net buiten Stockholm toen ik klein was.
Wij zijn naar Göteborg verhuisd toen ik naar school moest.
Waar woonde jij toen je klein was?
Hoe zag het er daar uit? Schrijf en vertel maar.
Je mag mij ook iets vragen hoor.
Groeten
Marie

Maandag 19 januari 2004

Hallo Marie
Ik woonde in een klein dorpje toen ik klein was.
Het was mooi daar.
Het was buiten op het platteland.
Er lag een grote berg vlakbij het dorp.
Er komen veel toeristen kijken naar de natuur.
Hoeveel jaar heb jij als docent gewerkt?
Wat doe je in je vrije tijd?
Groeten
Bocary

U I T H E T V E L D

Marie maakt al jarenlang gebruik van het schrijven in een soort dagboek als onderdeel van het alfabetiseringsonderwijs. Het dagboek is een vorm van authentieke schriftelijke communicatie tussen de docent en de cursist. Elke cursist heeft zijn eigen schrift, en zo ongeveer vanaf de eerste les corresponderen de cursisten individueel met de docent. Dat begint heel eenvoudig, met iets wat de docent over zichzelf vertelt ('Ik heb twee kinderen, een jongen een meisje') en een of enkele vragen die de docent stelt ('Hoe lang ben je in Zweden? Hoe gaat het?'). De cursist schrijft terug. Nu, na een half jaar, stonden er al complete teksten in het dagboek. Een cursist vertelt bijvoorbeeld over een kind dat ziek is, over een uit-

stapje of hij schrijft over problemen thuis. Elke cursist schrijft een keer per week in het schrift en elke week schrijft de docent iets terug.

'Is dat niet erg veel werk?', vroeg ik aan Marie. 'Ja', zei ze, 'maar ik vind het erg leuk om te doen. Het is al vrij snel echte correspondentie. Je komt zo veel te weten over je cursisten – soms overigens ook over dingen die je misschien liever niet had willen weten –, je bouwt een band met ze op en je ziet hoe ze vooruitgaan. Dat zien ze ook zelf. Je kunt ook goed zien waar er problemen zijn met het Zweeds. Vaak zie je problemen waar veel cursisten moeite mee hebben, bijvoorbeeld met de zinsbouw. Daar kun je in de lessen weer je voordeel mee doen. En soms zie je proble-

men die typisch zijn voor een enkele cursist. Daar kun je dan individueel op ingaan. Ze reflecteren ook op wat ze moeilijk vinden van het Zweeds of in de lessen, of ze vertellen dat ze niet snappen waarom sommige gebruiken zo anders zijn dan wat zij kennen. Heel leerzaam allemaal.'

Ik was verbaasd over het hoge niveau van schrijfvaardigheid van de groep (zie het voorbeeld in de illustratie) na nog geen half jaar onderwijs. 'Cursisten maken er ook veel werk van,' zei Marie, 'en desnoods vragen ze hulp van familieleden. Dat vind ik prima. Ze gaan door met leren, ook buiten de les. Overigens is na een half jaar het niveau niet altijd zo hoog. Deze groep heeft me zelf ook verbaasd. Ze gaan zo snel.'

S I G N A L E M E N T E N

NIEUW VERSCHENEN

7/43 Extra

Uke Veenstra en Marjoke Roos, *7/43 Extra*
7/43 Extra is geïndiflexeerd materiaal voor Alfa NT2. Extra materialen bij *7/43* om ook in een alfabetiseringstraject zelfstandig te kunnen werken. Het materiaal bestaat uit studiewijzers, werkboeken, testboeken, leesboekjes, audio-cd's, wandplaten en handleidingen.

Uitgegeven bij Nederlands Centrum
Buitenlanders te Utrecht
Postbus 638, 3500 AP Utrecht
Tel. 030-2394959

Eén hand kan niet klapt

Kees Beekmans: *Eén hand kan niet klapt en andere verhalen uit de zwarte klas*
Kees Beekmans is journalist en docent Nederlands in het vmbo. In *Eén hand kan niet klapt* geeft hij impressies van zijn ervaringen met allochtone leerlingen van het Montessori College-Oost, een vmbo-school te Amsterdam.

Uitgegeven bij Het Spectrum
Postbus 2073, 3500 GB Utrecht
isbn 90 274 9720 b

BètaFLEX

ROC Ter AA Helmond, *BètaFLEX*
BètaFLEX is een nieuwe rekenmethode voor Alfa NT2-deelnemers. *BètaFLEX* bestaat uit docentenhandleiding, werkboeken met bijhorende sleutels, boeken voor zelfstandig werken, oefenkaarten en een instaptoets.

Het materiaal wordt geleverd op cd-rom.
Prijs: 451 euro. Meer informatie: jw.bouwman@roc-teraa.nl